

Habilitációs tézisek

A doktori fokozat (PhD) megszerzése óta végzett tudományos
tevékenység eredményeinek tézisekben való összefoglalása

Írta:

Dr. Horváth Csaba Sándor

a történettudományokban habilitált doktori cím elnyerése céljából

Budapest, 2023. szeptember

Károli Gáspár Református Egyetem

Bölcsészettudományi Kar

1. Intézményválasztás indoklása

A Fejezetek interdiszciplináris megközelítésben a vasútfejlesztés 19. századi történetéből Győr mint vasúti csomópont kialakulása tükrében című habilitációs értékezéssel kívánok pályázni a Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar történettudományi habilitációs címére. Azért esett jelen intézményre a választásom, mert a munkám modern megközelítésben, interdiszciplinárisan vizsgálja a témát, tér-, közlekedés-, technika-, építészet-, életmód-, gazdaság-, társadalom-, hadtörténeti, településfejlesztési és településföldrajzi vonatkozással bír. Ezzel megítélésem szerint kiválóan illik az egyetem, és azon belül is a Történettudományi Intézet Új- és Jelenkori Történeti Tanszékének profiljához.

2. Doktori disszertáció és annak adaptációja

A doktori fokozatot 2015-ben szereztem meg az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar „Atelier” Európai Historiográfia és Társadalomtörténet doktori programjának keretében a *Közlekedés és a tér. A GYSEV és a MÁV egyes helyiérdekű vasútjainak gazdasági és társadalmi hatásai az északnyugat-dunántúli térségben 1920-ig* című doktori disszertáció megvédésével. Ennek szerkesztett és minimálisan tovább bővített formája 2018-ban nyomtatásban is megjelent a *Sopron környékén zakatoló vicinálisok a kezdetektől 1920-ig* címmel a győri Palatia Nyomda és Kiadó Kft. gondozásában. A doktori értekezésben a magyar és a vonatkozó nemzetközi vasúti historiográfia ismertetése után a téma megértéséhez szükséges egyetemes és hazai vasúttörténetet tárgyaltam. Ezt követően az északnyugat-dunántúli térség Moson, Sopron és Vas vármegyének, illetve Pozsony városának és körzetének területi, gazdasági és kereskedelmi viszonyait ismertettem. A vizsgálat fókuszában három helyiérdekű vasút, a Fertővidéki, a Sopron–Pozsonyi és a Sopron–Kőszegi HÉV állt. Célom volt, hogy a vizsgált területen a három helyiérdekű vasút megépítését, a velük kapcsolatos döntéshozatali mechanizmust, a finanszírozásukat, az őket övező érdekharcokat, illetve a gazdasági és társadalmi hatásukat alaposan feltárjam, és az azokból származó konklúziók megalapozottak legyenek. Értekezésemben a három vicinális megépítése nyomán ismertettem az északnyugat-dunántúli térség vizsgált részeinek és településeinek fejlődését. A disszertáció egy széles forrásbázissal (kvalitatív és kvantitatív) rendelkező, interdiszciplináris munka, egyetemes és országos kitekintéssel is vizsgálja a témát, és tér-, közlekedés-, technika-, életmód-történeti, területfejlesztési és településföldrajzi vonatkozással is bír.

A doktori disszertációm adaptációja a tudományos életben és a felsőoktatásban is megtörtént. Két recenzió született róla, és több szaktudományos írás is hivatkozott rá (ezek részletesen a mellékelt publikációs jegyzékben fellelhetők). A Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Pedagógiai, Humán- és Társadalomtudományi Kar Bölcsészettudományi és Humánerőforrás-fejlesztési Tanszék *Közlekedéstörténet* című szabadon választható kurzusának egyik alap szakirodalma, amelynek egy része a kurzuson feldolgozásra kerül.

A doktori fokozat óta folytattam a vasúttörténettel kapcsolatos kutatásaimat. Itt fontos megemlíteni, hogy továbbra sem technikátörténeti megközelítésből vizsgálom a tárgykört, hanem a vasút gazdasági és társadalmi hatásait helyezem előtérbe, illetve a vizsgált vasut(ak)at mindig elhelyezem az azt körülölelő tájban, tehát nem elszigetelt jelenségként tekintek azokra, elkerülve a korábbi vasúttörténet-írás hiányosságait. A lokális és a regionális perspektívából kilépve a Trianon előtti és utáni magyar vasút funkcióit és hatásait vizsgálom, továbbá foglalkozok többek között az Osztrák–Magyar Monarchia és az Oszmán Birodalom közötti vasúti összeköttetés létrejöttével, a mezőgazdaság és a vasút kapcsolatával a GYSEV és a Fertővidéki HÉV példáján keresztül, a vasút szerepével a városi és a lokális infrastruktúra fejlődésében, a vasúti oktatás első intézményesült formájával, egyes HÉV-ek kereskedelmi és turisztikai funkciójával 1920-ig, a magyar vasút historiográfiájának társadalomtörténeti vetületével, a magyar vasutak és az első világháború kérdésével, az azt követő határváltozások hatásaival, a nyugati irányba vezető magyar vasútvonalak működésével Trianon után és a hidegháború időszakában, a legsúlyosabb magyar vasúti balesetekkel és Győr mint vasúti csomópont történetével a 19. században. Kutatásaim több esetben rangos hazai és nemzetközi szaktudományos folyóiratban, kötetben és konferenciakiadványban jelentek meg.

A doktori disszertáció óta magyar nyelven közreadott, a fent említett fő kutatási témához kapcsolódó tudományos tanulmányok:

- Horváth Csaba Sándor: A Sopron–kőszegi HÉV építéstörténete 1. rész: Az első elképzelésektől 1905-ig. *Vasi Honismereti és Helytörténeti Közlemények*, 2016. 1. szám, 43–54. p.
- Horváth Csaba Sándor: A Sopron–kőszegi HÉV építéstörténete 2. rész: 1906–1908. *Vasi Honismereti és Helytörténeti Közlemények*, 2016. 2. szám, 33–48. p.
- Horváth Csaba Sándor: A vasút funkcióváltozása és használata Magyarországon Trianon után. In: Torgyik Judit (szerk.): *Válogatott tanulmányok a társadalomtudományok köréből*. Komárno, International Research Institute, 2017. 292–302. p.
- Horváth Csaba Sándor: A vasúti oktatás első intézményesült állomása: A „vasúti tanfolyam”. *Tudásmenedzsment*, 2017. 2. szám, 71–80. p.

- Horváth Csaba Sándor: A Sopron–kőszegi HÉV megvalósulása: És az általa átszelt terület érintett mezőgazdasági és ipari egységei. *Vasi Szemle*, 2017. 6. szám, 689–704. p.
- Horváth Csaba Sándor: Az északnyugat-dunántúli térség egyes HÉV-jeinek kereskedelmi és turisztikai funkciója 1920-ig. In: Barna Gábor – Gyöngyössy Orsolya (szerk.): *Különvonaton : A vasút szerepe a vallási életben és a turizmusban*. Szeged, SZTE BTK Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék–MTA-SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport, 2017. 69–82. p.
- Horváth Csaba Sándor: Egy regionális vasút érdekeltjei: A Fertővidéki HÉV története és használata 1920-ig. *Köztes-Európa – Társadalomtudományi Folyóirat. A VIKEK Közleményei*, 2017. 1–2. szám, 55–64. p.
- Horváth Csaba Sándor: A "vasúti tanfolyam" története mint a vasúti felnőttképzés első intézményesült formája. *Opus et Educatio – Munka és Nevelés*, 2018. 1. szám, 27–36. p.
- Horváth Csaba Sándor: A Sopron–pozsonyi HÉV érdekeltjei és használata 1920-ig. *Soproni Szemle – Kultúrtörténeti Folyóirat*, 2018. 1. szám, 27–42. p.
- Horváth Csaba Sándor: A vasút szerepe a város és a lokális infrastruktúra fejlődésében két helyi minta alapján: Sopron és a Fertővidéki HÉV. In: Horváth Csaba Sándor – Imre Lászlóné – Majdán János – Varga Gábor (szerk.): *Ezerarcú vasút II. : Fókuszban a vasúti építészet*. Pécs, Virágmandula Kft., 2018. 241–256. p.
- Horváth Csaba Sándor: A magyar vasút historiográfiájának társadalomtörténeti vetülete. In: Baranyiné Kóczy Judit – Fehér Ágota (szerk.): XXI. Apáczai-napok konferencia. "Útkeresés és újratervezés". Tanulmánykötet. Győr, Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Kar, 2018. 110–116. p.
- Horváth Csaba Sándor: A vasutak katonai szervezetei Magyarországon a Nagy Háború alatt. In: Horváth Gábor – Gaál Bertalan – Horváth Balázs (szerk.): *Közlekedéstudományi Konferencia Győr 2019 Conference on Transport Sciences: Alternatív-Autonóm-Kooperatív-Komparatív Mobilitás (Tanulmánykötet)*. Győr, Széchenyi István Egyetem, 2019. 1–8. p.
- Horváth Csaba Sándor: Két világrendszeren átívelő vasúti vállalat, a GYSEV. *Történelmi Szemle*, 2019. 1. szám, 123–147. p.
- Horváth Csaba Sándor: A XX. század legnagyobb magyar vasúti katasztrófái (1. rész): Herceghalom. *Sínek Világa*, 2019. 3. szám, 28–33. p.
- Horváth Csaba Sándor: A vasút szerepe a balkáni és keleti frontra való szállításban a Nagy Háború első évében. *Közép-Európai Közlemények*, 2019. 1. szám, 139–153. p.

- Horváth Csaba Sándor: A XX. század legnagyobb vasúti katasztrófái (2. rész): Herceghalom, Torbágy. *Sínek Világa*, 2019. 4. szám, 26–31. p.
- Horváth Csaba Sándor: A XX. század legnagyobb magyar vasúti katasztrófái (3. rész): Paládicspuszta. *Sínek Világa*, 2019. 5. szám, 35–37. p.
- Horváth Csaba Sándor: A XX. század legnagyobb magyar vasúti katasztrófái (4. rész): Mende. *Sínek Világa*, 6. szám, 35–38. p.
- Horváth Csaba Sándor: A XX. század legnagyobb magyar vasúti katasztrófái (5. rész): Kecskemét, Pörböly. *Sínek Világa*, 2020. 1. szám, 21–26. p.
- Horváth Csaba Sándor: A magyar vasutak működése a Nagy Háborúban a gorlicei áttöréstől a Bruszilov-offenzíváig. In: Horváth Balázs – Horváth Gábor (szerk.): X. Közlekedéstudományi Konferencia 2020. Győr (Tanulmánykötet). Győr, Széchenyi István Egyetem Közlekedési Tanszék, Közlekedéstudományi Egyesület (KTE), 2020. 213–222. p.
- Horváth Csaba Sándor: A GYSEV, a Sopron környéki HÉV-ek és Trianon. *Közlekedés- és Technikatörténeti Szemle*, 2020. 3. szám, 179–212. p.
- Horváth Csaba Sándor: A vasút két tömb közötti összekötő szerepe a hidegháború alatt Magyarországon: 1. rész. *Vasi Szemle*, 2020. 3. szám, 322–336. p.
- Horváth Csaba Sándor: A vasút két tömb közötti összekötő szerepe a hidegháború alatt Magyarországon. 2. rész. *Vasi Szemle*, 2020. 4. szám, 476–488. p.
- Horváth Csaba Sándor: A Komárom és Esztergom vármegyék vasútjai és Trianon. In: Gyüszti László (szerk.): A József Attila Megyei és Városi Könyvtár Évkönyve 2020. Tatabánya, József Attila Megyei és Városi Könyvtár, 2021. 197–231. p.
- Horváth Csaba Sándor: A Nagy Háború speciális vasúti szerelvényei az Osztrák–Magyar Monarchia frontjain. In: Horváth Csaba Sándor – Imre Lászlóné – Majdán János – Varga Gábor (szerk.): Ezerarcú közlekedés I. Fókuszban a vasúti járművek. Budapest, Közlekedéstudományi Egyesület (KTE), 2021. 54–72. p.
- Horváth Csaba Sándor: A vasút és a határ: Az egykori Sopron és Moson vármegye vasútjainak megváltozott szerepe a 20. század első felében. In: Kiss Zsuzsanna – Szilágyi Zsolt (szerk.): Határ, határhelyzet, határátlépés: a határok fizikai és mentális működése, változása és emlékezete. A Hajnal István Kör – Társadalomtörténeti Egyesület 2020. évi, pécsi konferenciájának tanulmánykötete. Szeged–Eger, Hajnal István Kör Társadalomtörténeti Egyesület–Líceum Kiadó, 2022. 349–364. p.

Angol nyelvű tudományos tanulmányok:

- Horváth, Csaba Sándor – Majdán, János – Varga, Gábor: The relationship between railways and agriculture through the examples of GYSEV and Fertővidéki (HÉV) Local-railway to 1920. In: Szendrő, Katalin – Horváthné, Kovács Bernadett – Barna, Róbert (ed.): Proceedings of the 6th International Conference of Economic Sciences. Kaposvár, Kaposvár University, 2017. 682 583–594. p.
- Horváth, Csaba Sándor – Pongrácz, Attila: Fleeing from the Eastern Bloc to the West – by train from the town and the neighbourhoods of Sopron between the years of 1945 and 1960. In: I. M. Erlikhson; YU. – V. Savosinoy; YU. – I. Loseva – IP. Konyakhin (ed.): Yevropa, Rossiya, Aziya: Sotrudnichestvo, protivorechiya, konflikty. Ryazan, FGBOU VPO RGATU, 2018. 272–281. p.
- Horváth, Csaba Sándor: *A Cross-border Railway Company Connecting Two World Orders, the GYSEV between 1945 and 1990: Gaps in the Iron Curtain*. In: M, Veysel Kaya; Patrycja – Chodnicka-Jaworska (ed.): 8th RSEP International Multidisciplinary Conference. Conference Proceedings. Ankara, Yargi Publishing House, 2018. 80–90. p.
- Horváth, Csaba Sándor: Hungarian railway transport to the Balkan and the Eastern front in the first year of Great War. In: I. M., Erlikhson – YU. V., Savosinoy – YU. I., Loseva ZAPAD I VOSTOK: ISTORIYA I PERSPEKTIVY RAZVITIYA. Ryazan, FGBOU VPO RGATU, 2019. 87–94. p.
- Horváth, Csaba Sándor: The Operation of the Hungarian Railways in the Great War from the Gorlice-Tarnów Campaign to the Brusilov Offensive. In: Эрлихсон, И. М. – Савосина, Ю. В. (ed.): Актуальные проблемы изучения и преподавания всеобщей истории и международных отношений : Сборник статей Международной научно-практической конференции. Rjazany, Konjahin A.V., 2021. 299–310. p.
- Horváth, Csaba Sándor: The role of railways between two blocs during the Cold War in Hungary – El papel de los ferrocarriles entre dos bloques durante la Guerra Fría en Hungría. *TST Revista de Historia – Transportes, Servicios, y Telecomunicaciones*, 2021. 1. szám, 80–111. p.
- Horváth, Csaba Sándor: Old railways, new borders. The impact of treaty of Trianon on Western Transdanubia network (1918–1924). *Journal of Transport History*, 2023. 3. szám, 1–26. p. (WOS- és Scopus-indexált folyóirat, History területen D1)

Recenziók:

- Horváth Csaba Sándor: A testkultúra fejlődéstörténete, gazdasági és társadalmi hatásai: Wolfgang Behringer: A sport kultúrtörténete. Az ókori olimpiáktól napjainkig. *Korall – Társadalomtörténeti Folyóirat*, 2017. 18. szám, 154–160. p.
- Horváth Csaba Sándor: Kalocsai Péter: Közlekedés- és várostörténeti tanulmányok (19–20. század) Virágmandula, Pécs 2018. 200 oldal. *Századok*, 6. szám, 1278–1280. p.
- Horváth Csaba Sándor: Kalocsai Péter: Közlekedés- és várostörténeti tanulmányok (19–20. század). Pécs, Virágmandula Kft., 2018. *Vasi Szemle*, 4. szám, 495–500. p.
- Horváth Csaba Sándor: A szombathelyi polgári repülés története. *Honismeret*, 2021. 1. szám, 124–126. p.

3. Projektek

A 2011 és 2015 közötti *Teaching History for Europe in Common* projektben történő részvételnek és az abból származó szakmai kapcsolatoknak köszönhetően 2016 májusában az oroszországi Kolomnába utaztam, ahol megkezdődött a Széchenyi István Egyetem és a State Social–Humanitarian University közötti együttműködés előkészítése. Ez egy közös, történelem témájú projekt (*Hungary and Russia from First Hand*) és a két egyetem közötti hosszú távú, virágzó együttműködés első mérföldköve volt. Azóta még két ízben jártam Kolomnában több mint 20 hallgatóval együtt, akik konferenciákon és órákon vettek részt. Kolomnából pályázati források segítségével több orosz hallgató érkezett a Széchenyi István Egyetemre részképzésre. A két intézmény között én vagyok magyar részről az operatív kapcsolattartó. A közös projektünknek köszönhetően több ízben Kolomnában, Ryazanban és Győrben nemzetközi (történet)tudományos konferencián vettem részt, amelyek anyagából később angol nyelvű publikációk születtek:

- Horváth, Csaba Sándor – Lőrincz, Ildikó – Varga, Balázs: Histoires douloureuses de la Hongrie dans la pensée d’élèves hongrois de 18 ans: The Painful Pages of the Hungarian history in the Minds of 18-aged students. *VESTNIK MOSKOVSKOGO GOSUDARSTVENNOGO OBLASTNOGO SOCIALNO-GUMANITARSKOGO INSTITUTA*, 2015. 1. szám, 13–20. p.
- Horváth, Csaba Sándor – Varga, Balázs: Hungarian–Russian relations in the history. *VESTNIK MOSKOVSKOGO GOSUDARSTVENNOGO OBLASTNOGO SOCIALNO-GUMANITARSKOGO INSTITUTA*, 2016. 2. szám, 68–73. p.

- Horváth, Csaba Sándor – Varga, Balázs: Russian history curriculum for elementary and secondary schools and its assessment. In: Lőrincz Ildikó (szerk.): XX. Apáczai-napok Nemzetközi Tudományos Konferencia. "Semper Reformare". Tanulmánykötet. Győr, Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Kar, 2017. 473–480. p.
- Horváth, Csaba Sándor – Varga, Balázs: The past and the present of Russia in the eyes of Hungarian students. In: Lőrincz Ildikó (szerk.): XX. Apáczai-napok Nemzetközi Tudományos Konferencia. "Semper Reformare". Tanulmánykötet. Győr, Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Kar, 2017. 481–486. p.
- Horváth, Csaba Sándor: The Russian image and its assessment in the text books of elementary schools in Hungary. *VESTNIK GOSUDARSTVENNOGO SOCIALNO-GUMANITARNOGO UNIVERSITETA*, 2017. 2. szám, 52–55. p.

Részt vettem 2018 és 2020 között Széchenyi István Egyetem EFOP-3.4.3-16-2016-00016 projekt a „A.2. Oktatási innováció – a felsőoktatási képzési szerkezet, módszer és tartalom modernizálása, munkaerő-piaci relevanciájának fokozása” és az EFOP-3.4.3-16-2016-00016 projekt, „A.4. Kárpát-medencei oktatási tér kialakítása” projektjeiben is. Az első projekt esetében MaxWhere szoftverhez fejlesztettem VR-tananyagot. Ennek segítségével a tanító szakos és Ember és társadalom választható műveltségterületes hallgatók számára történelem témájú kurzusokhoz interaktív tananyagok váltak elérhetővé. Míg a második projektben kollégámmal egy felsőoktatási tananyagot dolgoztunk ki, a kipróbálás tapasztalataiból konferenciaelőadást tartottunk és egy tanulmányt, végül a kész, lektorált dokumentumot publikáltuk:

- Horváth Csaba Sándor – Varga Balázs: A Kárpát-medencei történelmi emlékek című kurzus tananyagának kipróbálása. Pedagógusképzés a Kárpát-medencében. Tananyagfejlesztési tapasztalatok, jó gyakorlatok konferencia, Győr, Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Kar, 2019. november 26.
- Horváth Csaba Sándor – Varga Balázs: A Kárpát-medencei történelmi emlékek megtekintése című kurzus tananyagának kipróbálása. In: Lőrincz Ildikó – Fehér Ágota (szerk.): Pedagógusképzés a Kárpát-medencében – Tananyagfejlesztési tapasztalatok, jó gyakorlatok. Győr, Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Kar, 2020. 46–51. p.
- Horváth Csaba Sándor – Varga Balázs: Tananyag: Magyar történelem, társadalomismeret: Kárpát-medencei történelmi emlékek megtekintése. Győr, Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Kar, 2021. 82 p.

2020-ban tagja voltam a Széchenyi István Egyetem HOP „*Iskolás/óvodás a gyerekem, vigyem, vagy ne vigyem?*” projektnek, ahol egy település, Mecsér megbízásából végeztünk azzal kapcsolatban vizsgálatot, mi az oka annak, hogy sok helyi szülő a gyermekét nem a helyi alsó tagozatba járattja. Jómagam a település és a helyi iskola történetét kutattam ehhez.

4. Konferenciárészvétel/szervezés

Fontosnak tartom új kutatásaim rendszeres publikálását szakmai közegben, ezért a doktori fokozatom megszerzése óta is rendszeresen részt veszek nemzetközi és hazai tudományos konferenciákon. Ezek közül az egyik legjelentősebb történettudományos szakmai konferenciasorozat az Országos Vasúttörténeti (2019-től Közlekedéstörténeti) Konferenciák sora, amelynek 2015-től az egyik főszervezője vagyok.

Az eddig szervezett konferenciák:

- Győr, Nyugat-Magyarországi Egyetem Apáczai Kara (téma: Vasút – történet – írás, 2015. április 24.)
- Debrecen, a VOKE Egyetértés Művelődés Központja (téma: Vasúti építészet, 2017. április 21–22.)
- Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kara (téma: „A sebesség bűvöletében” – fókuszban a közlekedési járművek fejlődése, 2019. május 16–17.)
- Szombathely, az ELTE Savaria Egyetemi Központja (téma: utazni jó! Fókuszban a személyszállítás, 2021. szeptember 24–25.)
- Nagykanizsa, VOKE Kodály Zoltán Művelődés Ház (téma: A közlekedés hatása egyes településekre és a régiók életére – Fókuszban a közlekedés, 2023. szeptember 21.)

A szervezésen kívül mindannyiszor előadóként, illetve a szombathelyi konferencián két esetben (Vasúthálózat- és vasúti csomópont-történetek és a Vasúti utazás társadalomtörténete szekció) szekcióvezetőként is közreműködtem. A szakmai ülések anyagaiból minden esetben szaktudományos, lektorált, nyomtatott kötet született (a nagykanizsai egyelőre előkészítés alatt), amelynek az első három alkalommal társszerkesztője, míg a 2023-ban megjelent kötet esetében egyedüli szerkesztő voltam. A kötetek:

- Horváth Csaba Sándor – Imre Lászlóné – Majdán János – Varga Gábor (szerk.): *Ezerarcú vasút – Vasút – történet – írás*. Budapest–Pécs, Virágmandula Kft.–Magyar Vasúttörténeti Park Alapítvány, 2016. 324 p.
- Horváth Csaba Sándor – Imre Lászlóné – Majdán János – Varga Gábor (szerk.): *Ezerarcú vasút II. Fókuszban a vasúti építészet*. Pécs, Virágmandula Kft., 2018. 462 p.

- Horváth Csaba Sándor – Imre Lászlóné – Majdán János – Varga Gábor (szerk.): *Ezerarcú közlekedés I. Fókuszban a vasúti járművek*. Budapest, Közlekedéstudományi Egyesület, 2021. 244 p.
- Horváth Csaba Sándor (szerk.): *Ezerarcú közlekedés II. Fókuszban a személyszállítás*. Budapest, Közlekedéstudományi Egyesület, 2023. 590 p.

A nagykanizsai kötet szerkesztője is én leszek.

Emellett fontosabb hazai konferenciárészvételeim:

- *A Sopron–kőszegi HÉV funkciói és a kőszegi vasúti infrastruktúra fejlődése 1920-ig. A Nyugat-Dunántúl közlekedéstörténete. Új kutatási eredmények – örökségvédelem konferencia*, Szombathely, 2017.
- *Egy regionális vasút érdekeltjei. A Fertővidéki HÉV története és használata 1920-ig. XI. Régiók a Kárpát-medencén innen és túl konferencia*, VIKEK - Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására, Kaposvár, 2017.
- *A vasút szerepe a balkáni és a keleti frontra való szállításban a Nagy Háború első évében. XI. Régiók a Kárpát-medencén innen és túl Nemzetközi tudományos konferencia*, Kaposvár, 2018.
- *A vasutak katonai szervezetei Magyarországon a Nagy Háború alatt. Közlekedéstudományi Konferencia*, Győr, Conference on Transport Science, 2019.
- *Vasút és a határ. Az egykori Sopron és Moson vármegyék vasútjainak megváltozott szerepe a 20. században*. Hajnal István Kör Társadalomtörténeti Egyesület 2020. évi konferenciája, Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, 2020.
- *A magyar vasutak működése a Nagy Háborúban a gorlicei áttöréstől a Bruszilov-offenzíváig. X. Nemzetközi Közlekedéstudományi Konferencia, International Conference on Transport Sciences*, Győr, 2020.

Rendszerint részt veszek a Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Pedagógiai, Humán- és Társadalomtudományi Karának éves, Apáczai-napok Konferencia-sorozatán is. Két ízben szekcióelnökként: *Hungarian and Russian Common History in the 20th Century* szekció. XXII. Apáczai-napok Tudományos Konferencia, 2018., *Bölcsészettudomány, filozófia* szekció XXVI. Apáczai-napok Tudományos Konferencia, 2022. Egy ízben pedig főszervező is voltam: XXV. Apáczai-napok Tudományos Konferencia, *A múltból táplálkozó jövő – hagyomány és fejlődés*, 2021. A konferencia anyagaiból készült kötetek történettudományos, szakmailag a kutatási profilomhoz illeszkedő kéziratának rendszeres lektora is vagyok.

Jelentősebb nemzetközi konferenciárészvételek:

- *The establishment of the railway connection between Hungary and the Ottoman Empire: A prelude to the launch of the Orient Express*. Rail Routes from the Baghdad Railway to the New Silk Road (19th to 21st Centuries) – Utopian Dreams, Past Achievements, and Future Prospects for Rail Transport between Europe and the Middle and Far East. Istanbul, 2016.
- *The Russian image and its assessment in the text books in Hungary*. Slavic Writing and Culture Conference. Kolomna, 2017.
- *Leak in the Iron Curtain: The Operation of the Austrian–Hungarian GYSEV and the Fertővidéki Local Railway on the Borderline of two World Orders*. ESSHC European Social Science History Conference, Belfast, 2018.
- *Gaps in the Iron Curtain*. 8th RSEP International Multidisciplinary Conference, Barcelona, 2018.
- *Front Trains – Front Lines through Hungary during the Great War*. Railways in the First World War, 8th International Conference on Railway History, Budapest, 2018.
- *Hungarian rail transport to the Balkan and the Eastern front in the first year of the Great War*. 30-oy YUBILEYNOY Mezhdunarodnoy nauchno-prakticheskoy konferentsii, ZAPAD I VOSTOK: ISTORIYA I PERSPEKTIVY RAZVITIYA, Ryazan, 2019.
- *Military Organization of the Railways in Hungary During the Great War*. Railway Journey from the 19th to the 21st Centuries Conference, A Cultural History of Railway Transport and Mobility, Kolozsvár, 2019.
- *The Role of the Railway between Two Blocks during the Cold War in Hungary*. VIII. Congreso de Historia Ferroviaria. Lisszabon, 2021.
- *The Railway as a sustainable Heritage*. (Veöreös Andrással) 1st Conference on Sustainability, Győr, 2023.

Miután 2015-ben részt vettem Isztambulban a legrangosabb nemzetközi vasúttörténeti, VII. International Railway History Conference-en, a rendező szervezet, az *International Railway History Association* (IRHA) meghívott tagjai közé. 2016-tól így az IRHA tagja vagyok, részt veszek a társaság szervező- és alkotómunkájában. Ennek eredményeként került sor 2018-ben Budapesten a *Railways in the First World War, International Railway History Association 8th International Conference on Railway History*-ra (Expo Congress Hotel, Budapest, 2018. november 28.–december 1.), amelynek egyedüli hazai főszervezője voltam. A szakmai tanácskozáson saját kutatásomat előadtam, illetve a *The Railway Medical Service to the Test* szekció elnöke voltam. Ez után 2019-től a társaság meghívott az igazgatósági tagja közé, majd

2023-tól már az elnökségi tagok közé is bevásztottak, ezzel egyedülként képviselem Magyarországot és a kelet-európai térséget. Az IRHA a konferenciák előadásából nemzetközileg rangos köteteket szerkeszt (például: Roth, Ralf – Jacolin, Henry (eds.): *Eastern European Railways in Transition. Nineteenth to Twenty-first Centuries*. Dorchester, Ashgate, 2013.). Az isztambuli és a budapesti konferenciák kötetei is előkészítés fázisában vannak. Előbbi esetében a Kárpát-medencei blokk szerkesztője is voltam. Mindkettőben fog tanulmányom (The establishment of the railway connection between Austro–Hungarian Monarchy and the Ottoman Empire (A prelude to the launch of the Orient Express, Balkan and Eastern Front Trains – Front lines in Hungary in the Great War between 1914 and 1916) megjelenni a Routledge (Taylor and Francis) gondozásában.

5. Tagságok/Kutatócsoportok

- 2016-tól a Barsi Ernő Szakkolégium tagja
- 2016-tól International Railway History Association
- 2017-től Közlekedéstudományi Egyesület
- 2019-től Magyar Történelmi Társulat
- 2020-tól Magyar Tudományos Akadémia köztestületi tag
- Széchenyi István Egyetem Kultúra-, Érték- és Művelődéskutatási Műhely kutatócsoportjának tagja (kutatási téma: a győri Stádel-gépgyár története)

6. Lektori/opponensi tevékenység

- 2019-ben a *The Hungarian Historical Review* folyóiratnak Arlene Peukert *The Notion of Space on Railway Maps of the Habsburg Monarchy/Austria–Hungary* című kéziratának lektorálása
- 2019-ben doktori disszertáció munkahelyi vitája: Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Interdiszciplináris Doktori Iskola „Európa és a magyarság a 18–20. században” Doktori Program, Varga Gábor: *A Győr–Sopron–Ebenfurti Vasút mint közlekedés- és politikatörténeti jelenség 1872–1989* című doktori értekezésének egyik felkért bírálója
- 2021-ben a *Közlekedés- és Technikatörténeti Szemle* folyóiratnak Bíró Norbert *A Bánság vasúti közlekedése és változásai 1920-ig* című kéziratának lektorálása
- 2021-ben a *Közlekedés- és Technikatörténeti Szemle* folyóiratnak Lovász György *125 éve kezdődött Győrben a vasúti járműgyártás. Kivételes cégháló a 19.–20. század fordulóján és az*

MMKM Archívum győri vasúti kocsigyártást dokumentáló anyagai című kéziratának lektorálása

- 2022-ben a *Journal of Transport History* folyóiratnak a 'Commercial and political needs demand the establishment of a Black Sea port'. Infrastructure development, opportunities and anxieties in an Eastern European periphery (1860s–1870s) című kézirat lektorálása
- 2023-ban a *Journal of Transport History* folyóiratnak a Railway-Experts and the Construction of National Space(s) in the Post Imperial Southeast Europe: the case of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes/Yugoslavia című kézirat lektorálása

7. Elnyert pályázatok/díjak

- 2017-ben Czére Béla-díj I. kategóriában [tanulmány] (Közlekedéstudományi Egyesület)
- 2017-ben Nemzeti Tehetség Program – Nemzet Fiatal Tehetségeiért Ösztöndíj (nemzetközi konferenciárészvétel kategóriában)
- 2018-ban Nemzeti Tehetség Program – Nemzet Fiatal Tehetségeiért Ösztöndíj (nemzetközi konferenciárészvétel kategóriában)
- 2019-ben Czére Béla-díj II. kategóriában [könyv] (Közlekedéstudományi Egyesület)
- 2022-ben Közlekedéstudományi Egyesület – Ezüst jelvény kitüntetés kiemelkedő segítő tevékenységért

8. Tantárgykidolgozás

Aktívan részt veszek a Széchenyi István Egyetem egyes szakjainak kidolgozásában tudományterületemhez köthető kurzusok esetében. 2015-től tantárgyfelelősként részletesen kidolgoztam a Nemzetközi Tanulmányok és Szociológia alapszakhoz a *Modern magyar és egyetemes történelem*, az International Relation és Sociology alapszakhoz a *Modern History*, a Közösségszervező alapszakhoz a *Magyar és egyetemes művelődéstörténet*, a Kulturális Mediáció mesterszakhoz a *Kulturális örökség*, a *Világörökség* és a *Kultúrpolitika története és mai irányai* kurzusok tematikáját, tantárgyi tartalmát. Közreműködtem a Tanító szak Történelem és állampolgári ismeretek (hon- és népismeret) és etika választható műveltségi terület tantervi hálójának, és tantárgyfelelősként a hozzám kapcsolódó kurzusok (*Történelem, XX. századi történelem, A XX. század gazdaság- és társadalomtörténete Magyarországon, Kárpát-medencei történelmi emlékek megtekintése*) tartalmának létrehozásában. Itt több kurzus esetében a MaxWhere 3D-s virtuális térben elérhető tananyagot is fejlesztettem a fentebb

említett projekt keretében. Jelenleg pedig a Pszichológia szak akkreditációjában működök közre a *Művelődéstörténet* című tantárgy kidolgozásával. Emellett szabadon választható kurzusként megalkottam a *Közlekedéstörténet* tárgyat, amelyet az ELTE Savaria Egyetemi Központon kívül önálló tantárgyként semmilyen más magyar felsőoktatási intézményben nem lehet hallgatni. Ehhez nemcsak részletes tematika, hanem a Moodle-rendszerben jól kidolgozott interaktív tananyag áll a hallgatók rendelkezésére.

9. Tehetség gondozás

A – jogelőd – intézménybe való kerülésem óta folyamatosan közreműködök konzulensként alap- és mesterszakos szak- és diplomadolgozatok vezetésében. Ezen felül fontosnak tartom a tehetség gondozást is, amelynek jegyében házi TDK-ra (6 hallgató, abból 1 első hely, 2 második hely, 2 különdíj) és OTDK-ra (2 hallgató) felkészítettem már hallgatókat. Egy Kulturális Mediáció mesterszakos hallgatónak vezetésemmel két jelentős történettudományos tanulmánya is megjelent már lektorált kötetben:

- Tóth Róbert: Vasúti baleset a magaspárt árnyékában, avagy miért került sín pár a Balatonba? In: Horváth Csaba Sándor – Imre Lászlóné – Majdán János – Varga Gábor (szerk.): Ezerarcú közlekedés I. Fókuszban a vasúti járművek. Budapest, Közlekedéstudományi Egyesület, 2021. 183–200. p.
- Tóth Róbert: Kiránduló- és fürdővonatok a Kárpát-medencében. In: Horváth Csaba Sándor (szerk.): Ezerarcú közlekedés II. Fókuszban a személyszállítás. Budapest, Közlekedéstudományi Egyesület, 2023. 201–219. p.

10. Tudománynépszerűsítés

Tudományos alkotótevékenységem egyik fontos elemének tekintem, hogy ne csak szaktudományos folyóiratokban, egyetemi és szaktudományos (konferencia)előadások adjam közre korábbi és újabb kutatási eredményeimet, hanem ismeretterjesztő formában is népszerűsítsem a történelmet és azon belül a közlekedés- és vasúttörténetet. Ennek szellemében mindig nyitottan állok az ilyen jellegű felkérések, megkeresések elé.

Ismeretterjesztő előadások és publikációk:

- Horváth Csaba Sándor: Vasúttörténeti kiállítás nyílt Sopronban. *Soproni Szemle – Kultúrtörténeti Folyóirat*, 2015, 3. szám, 285–286. p.
- Horváth Csaba Sándor: Rész a vasfüggönyön. Fertőd Városi Könyvtár, 2019. november 14.

- Horváth Csaba Sándor: A „vasuti tanfolyam” története mint a vasúti felnőttképzés első intézményesült formája. Közlekedéstechnikai Napok. Oktatás, képzés, vizsgáztatás (III. rész). Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, 2020. március 11.
- Horváth Csaba Sándor: A királytól a főtitkárig: a magyar vasút híres utasai. *Múlt-Kor – Negyedéves Történelmi Magazin*, 2021. 3. szám, 100–105. p.
- Horváth Csaba Sándor: V. Országos Közlekedéstörténeti Konferencia: Utazni jó! Fókuszban a személyszállítás. *Vasi Szemle*, 2021. 3. szám, 376–379. p.
- Horváth Csaba Sándor: Betekintés a kórház-, mentő-, fürdő-, üdítő-, ivóvíz- és páncélvonatok történetébe. Közlekedéstudományi Egyesület „Közlekedéstechnikai Napok” című konferenciasorozata. Vasúti történesek, 2021. november 24.
- Horváth Csaba Sándor: A vasút életmódformáló hatása. Csornai Nyugdíjas Akadémia, 2022. november 16.

11. Habilitációs értekezés

Több mint négy éve fogalmazódott meg bennem először a habilitációs disszertációm témája. Győrre fókuszálva eddig mindösszesen egy vasúttörténeti tanulmány jelent meg Sáry Istvánnak, a Győr-Moson-Sopron Megye Győri Levéltárának volt igazgatójának tollából. A rövid írás egy jó betekintést ad a város vasútvonalainak történetébe és a szerző néhol ezt tágabb kontextusba is helyezi, de a munka hosszából fakadóan is egy részletesebb hatásvizsgálat és a vasútnak az őt körülölelő tájban való elhelyezése nem jelenik meg.¹ Ebből kifolyólag is indokolt volt a már a 19. században is vasúti csomópontnak minősülő városról egy komplex vasúttörténeti munkát írni, kitérve annak gazdasági és társadalmi hatásaira. Így készült el hosszas kutató- és írómunka után a *Fejezetek interdiszciplináris megközelítésben a vasútfejlesztés 19. századi történetéből Győr mint vasúti csomópont kialakulása tükrében* című munkám.

A monográfia időhatárai a város történetének kezdetétől egészen a 19. század végére tehetőek. Ennek választását az indokolta, hogy minden település, így Győr esetében is már a kezdetektől kiemelten fontos a közlekedés és azzal összefüggésben a kereskedelem. Ennek a több évszázadon keresztül való fejlődése összefüggéseket mutathat a későbbi vasúti irányok kijelölésénél is, így az előtörténet ilyen perspektívából való – lényegre törő – vázolása elengedhetetlen ahhoz, hogy megértsük a várost érintő vasútfejlesztési elképzelések miertjét,

---

¹ Sáry István: Győr és a vasutak. *Győri Tanulmányok Füzetek. Tudományos Közlemények*, 2001. 6. szám, 1–48. p.

és a később kiépült vonalak irányának okait. A település a 19. században, pontosan 1855-ben kapcsolódott be első ízben a kötöttpályás rendszerbe, majd a vizsgált időintervallumban az összes vasútvonala is kiépült, igazi csomóponttá válva. 1900-at követően már nem kapott tulajdonképpen új, helyközi vaspályát. Egy ennél tágabb kutatási időszak jelentősen túlfeszítette volna a munka megírásának időkereteit. Kiindulásként így dióhéjban egy általános várostörténetet vázolok, kitérve a múltban jelentős közlekedési irányokra és eszközökre, illetve a kereskedelem alakulására. Ezt követően egy egyetemes vasúttörténeti felvezetés következik, majd a két szál itt ér össze, a 19. század első felében, ahol már a településtörténetbe szervesen beágyazódnak az azt érintő vasútfejlesztési elképzelések, helyi, országos vagy összbirodalmi kezdeményezések, ötletek. A 19. század második fele pedig már az egyes vasútvonalak kalandos, sokszor számos érdekellentéttel együtt járó, hosszúra elnyúló kiépüléséről szól. Lényegre törő bemutatásomnak nem célja, hogy ilyen szűk keretek között a várost érintő összes vonal építéstörténetének minden egyes részletét ismertesse, sokkal inkább a vasútfejlesztések mögött húzódó területi és/vagy politikai érdekekre, az irányok meghatározására és a kivitelezés mozgatórugóira koncentrálok.

A monográfia egy széles – kvantitatív és kvalitatív – forrásbázissal rendelkező, interdiszciplináris munka, egyetemes és országos kitekintéssel is bír. A témát tér-, közlekedés-, technika-, építészet-, életmód-, gazdaság-, társadalom-, hadtörténeti, településfejlesztési és településföldrajzi vonatkozással is vizsgálja. A dolgozat betekintést nyújt Győr – közlekedésének és kereskedelmének – történetébe és modernizációjába, a vasút megjelenését követően pedig a város fejlődésének, kereskedelmének és gazdaságának megváltozásába, vasúti gócpontként való működésébe.

Győr a legtöbb településhez hasonlóan „várta” az őt érintő vasútvonal mielőbbi kiépülését. A Habsburg Birodalom időszakában a vasútfejlesztés irányait leginkább a bécsi udvari igények határozták meg. Ebben főként az élelmezési, gazdasági és hadi szempontok élveztek prioritást. Így nem meglepő, hogy Bécs és Pest–Buda összekapcsolása, illetve a Kárpát-medencében megtermelt gabona nyugatra történő szállítása jelentette a legfontosabb érdekeket. Győr a vasút megjelenése előtt már a Ciszlajta felé irányuló gabonaszállítás egyik és egyre jelentősebb központja. A termények Dunán való – olcsó – szállításának legkiemelkedőbb átrakodó helyévé vált. A vasúti hálózatosodás kedvező pozíciójára azonban hamarosan veszélyt jelentett, mivel a két fővárost összekötő vonal kiépülésével – akár érinti, akár nem – könnyen megfoszthatták ettől. Győr érdeke a kezdetekkor így sokkal inkább egy Bécs felé kiépítendő vonal volt, amelyen keresztül a városba a Dunán felszállított gabonát gyorsan és olcsón lehetne továbbvinni nyugat felé. A Bécs és Pest–Buda között 1850-re kiépült vasút végül Győrt

elkerülte. Ez alapvetően változtatta meg, rontotta kedvező kereskedelmi helyzetét. A vasút kezdődő hálózatosodása nem gyakorolt jó hatást a településre ilyen szempontból. Az 1855-ben kiépített, Bécs felé kapcsolatot biztosító vaspálya azonban új távlatokat nyitott meg előtte. Ez időlegesen reményt adott a pozíciója megtartására, azonban nem lehetett elkerülni a gazdasági tér átrendeződését. Az újabb – országos, regionális vagy helyi érdekek által vezérelten kivitelezett – vasútvonalak (Székesfehérvár, Szombathely, Graz, Budapest, Sopron, Ebenfurt, Veszprém, Dombóvár felé) megnyitásával sem sikerült ezt megállítani. Győrnek előre kellett tekintenie, olyan ágazatot kellett fejlesztenie, amelyben a vasúthálózati csomóponti helyzete előnyt jelentett. Helyzeti előnyeit kihasználva „*kalmárváros*”-ból formálódó iparváros lett. Hipotézisem szerint így a vasút megjelenése ambivalens hatásokkal járt a településen, amelyhez alkalmazkodnia kellett, és ez a 19. század végéig innovatívan sikerült is neki. Nem mellékesen kiemelhető, hogy a várost a hálózatosodáson túl a vasúti infrastruktúra megjelenésének káros és előnyös hatásai is formálták, gondolva itt a pályaduvar környezetének átalakulására, modernizációjára, az iparvágányok megjelenésére, a vasút kultúráközvetítő és életmódformáló hatására, továbbá a helyi tömegközlekedési próbálkozásokra. A kötöttpályás közlekedési eszköz hatásai tehát Győr mint vasúti csomópont esetében kizárólag komplexitásában érzékeltethetőek.

Az eredményeket – a szűk keretek adta lehetőséghez mérten – röviden összefoglalva megállapítható, hogy a hipotézisem beigazolódt, hiszen a vasút megjelenése ambivalens hatásokkal járt a város életében. A korábbi rendkívül kedvező kereskedelmi helyzetén a vasút megjelenése mindenképp rontott. Ehhez alkalmazkodva és az iparosodás útjára lépve az időszak végére már a(z) (Észak–)Dunántúl, sőt Magyarország igazi vasúti csomópontjaként működött, jobban kihasználva az új közlekedési eszköz adta előnyöket is, és nagyjából belenyugodva korábbi szerepének elvesztésébe. A vasút kiépülése Győr városképét is alapjaiban változtatta meg, hozzájárult annak urbanizálódásához.

A témához kapcsolódó publikációk:

- Horváth Csaba Sándor: A Cuha-völgyi vasút mint kulturális örökség. In: Lőrincz Ildikó (szerk.): XIII. Apáczai Napok 2009 – Nemzetközi Tudományos Konferencia – Tanulmánykötet: Kreativitás és innováció – Álmodj, alkoss, újíts! Győr, Nyugat-magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Kar, 2010. 255–265. p.
- Horváth Csaba Sándor: A vasút funkcióváltozása és használata 1920-ig. In: Horváth Csaba Sándor – Imre Lászlóné – Majdán – János – Varga Gábor (szerk.): Ezerarcú vasút. Vasút – történet – írás. Budapest–Pécs, Virágmandula Kft.–Magyar Vasúttörténeti Park Alapítvány, 2016. 81–96. p.

- Horváth Csaba Sándor: A vasút funkciói és társadalmi, gazdasági hatásai Magyarországon 1920-ig. *Közlekedéstudományi Szemle*, 2017, 4. szám, 52–59. p.
- Horváth Csaba Sándor: Az Osztrák–Magyar Monarchia és az Oszmán Birodalom közötti vasúti összeköttetés létrejötte. *Aetas – Történettudományi Folyóirat*, 2017. 1. szám, 81–101. p.
- Horváth Csaba Sándor: A Győrt érintő vasútfejlesztési elképzelések a kiegyezésig. *Győri Tanulmányok*, 2022. 1. szám, 47–68. p.
- Horváth Csaba Sándor: Győr és a helyiérdekű vasutak a 19. században. In: Horváth Csaba Sándor (szerk.): *Ezerarcú közlekedés II. Fókuszban a személyszállítás*. Budapest, Közlekedéstudományi Egyesület, 2023. 221–249. p.
- Horváth Csaba Sándor: A győri MÁV-pályaudvar vonzáskörzete 1895-ben. In: Dörnyé Zábrádi Orsolya – Gubucz Krisztina – Varga Balázs (szerk.): *XXVI. Apáczai-napok Tanulmánykötet*. Győr, Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Pedagógiai, Humán- és Társadalomtudományi Kar, (2023. novemberi megjelenés)

Győr, 2023. augusztus 30.